

การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย*

LOCAL POLITICS AND THE MANAGEMENT OF BUDDHIST TOURISM ALONG THE MEKONG RIVER ROUTE IN THE THAI-LAO BORDER AREA, NONG KHAI PROVINCE

พระครูสุตสารบัณฑิต (จันทน์ ฌมโผ)¹, พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ปมุตโต², พระชินกร สุจิตโต (ทองดี)³

และ อริย์ธัช เลิศรวมโชค⁴

PhrakruSutaSarabandit (Jumnong Pompai)¹, Phrakhrasangharak Yodsawi Pamuttor², Phrachinakorn sucitto

(Thongdee)³ and Arithat Loesruamchok⁴

^{1,4}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,4}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

^{2,3}มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{2,3}Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding author E-mail: weacha@hotmail.com

Received 2 October 2024; Revised 30 October 2024; Accepted 30 October 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่ 3 วัตถุประสงค์หลัก คือ (1) วิเคราะห์การจัดการปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเส้นทางลุ่มน้ำโขง (2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่ (3) พัฒนาแนวทางกลยุทธ์เพื่อการจัดการท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบ

* พระครูสุตสารบัณฑิต (จันทน์ ฌมโผ), พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ปมุตโต, พระชินกร สุจิตโต (ทองดี) และ อริย์ธัช เลิศรวมโชค. (2567). การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย.

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 4(5), 77-90.

PhrakruSutaSarabandit (Jumnong Pompai), Phrakhrasangharak Yodsawi Pamuttor, Phrachinakorn sucitto (Thongdee) and Arithat Loesruamchok. (2024). A Local Politics and the Management of Buddhist Tourism along the Mekong River Route in the Thai-Lao Border Area, Nong Khai Province. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 4(5), 77-90.;

DOI: 10.14456/jpsmbu.2024.32

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

ผสมผสาน สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจำนวน 12 ท่าน และจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีก 12 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการนำเสนอในเชิงพรรณนา ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณได้ทำการสำรวจนักท่องเที่ยวจำนวน 382 คนจากวัด 5 แห่งในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงฝั่งไทย-ลาว โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิเพื่อให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงอนุมาน รวมถึงการใช้โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยโปรแกรม AMOS

ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดการ ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่ที่มีปัจจัยสำคัญ 3 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน และปัจจัยสนับสนุน โดยประกอบด้วย 6 ด้านหลัก คือ 1.1) ความดึงดูดใจของสถานที่ท่องเที่ยว 1.2) สภาพแวดล้อมของสถานที่ 1.3) การส่งเสริมการตลาด 1.4) ลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยว 1.5) แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว และ 1.6) บริการเสริมในสถานที่ท่องเที่ยว

2) ศักยภาพการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงมี 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ 2.1) การจัดการสภาพแวดล้อม 2.2) คุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น 2.3) การจัดการสถานที่ และ 2.4) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

3) การพัฒนากลยุทธ์การจัดการท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย และ 75 ตัวชี้วัด ซึ่งได้รับการยืนยันผลโดยโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM)

คำสำคัญ : การเมืองท้องถิ่น, การจัดการท่องเที่ยว, ท่องเที่ยวเชิงพุทธ, เส้นทางลุ่มน้ำโขง, พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว

Abstract

This research article focuses on three main objectives: (1) to analyze the management conditions, problems, and obstacles in promoting Buddhist tourism along the Mekong River route, (2) to examine the factors affecting local governance and the management of Buddhist tourism in the area, and (3) to develop strategic guidelines for local governance that align with Buddhist

tourism management. A mixed-methods approach was used, with qualitative data collected through in-depth interviews with 12 key informants and focus group discussions with 12 experts. The data were analyzed using content analysis and presented descriptively. Quantitative data were gathered through surveys of 382 tourists from five temples along the Mekong River route in the Thai-Lao border area. A stratified sampling method was employed to ensure comprehensive coverage, followed by descriptive and inferential statistical analysis and structural equation modeling (SEM) using the AMOS software.

The research findings are as follows:

1) The management conditions, problems, and obstacles in promoting Buddhist tourism can be categorized into three key factors: external, internal, and supportive factors, consisting of six main areas: 1.1) tourist site attractiveness, 1.2) environmental conditions of the site, 1.3) marketing promotion, 1.4) types of tourism activities, 1.5) tourist motivation, and 1.6) supplementary services at the tourist site.

2) The capacity of temples along the Mekong River to promote tourism is indicated by four key factors: 2.1) environmental management, 2.2) cultural and local lifestyle values, 2.3) site management, and 2.4) historical significance.

3) The development of strategic guidelines for local governance to support Buddhist tourism consists of two main components, ten sub-components, and 75 indicators, all of which were validated through structural equation modeling (SEM).

Keywords : Local Politics, Tourism Management, Buddhist Tourism, Mekong River Route, Thai-Lao Border Area

บทนำ

พุทธศาสนาได้เป็นส่วนสำคัญของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และวัดเป็นศูนย์กลางในการสืบสานศิลปกรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมต่างๆ ไปยังชุมชน การกำเนิดของวัดในพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ปฐมโพธิกาล ด้วยการถวายอุทยานเวฬุวันจากพระเจ้าพิมพิสารแด่ภิกษุสงฆ์และพระพุทธเจ้า ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้และช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ การส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ก่อให้เกิดอาชีพใหม่และการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงและทางอ้อม การท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธ เช่น การเยี่ยมชมวัดและสถาปัตยกรรมทางศาสนา ได้รับความสนใจมากขึ้นในช่วงปัจจุบัน (มานิช พรหมปัญญา, 2556) วัดในปัจจุบันมีบทบาทเพิ่มขึ้นในด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากนักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับกิจกรรมทางศาสนา และวัดเองก็กำลังพัฒนากิจกรรมและสถานที่ศาสนามากมายเพื่อดึงดูดผู้คน กิจกรรมเช่นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทางศิลปะ การทำบุญ การฝึกสมาธิ และการซื้อของท้องถิ่นรอบวัดเป็นตัวอย่างของกิจกรรมที่พบเห็นได้บ่อยในวัด (เอกรินทร์ พึ่งประชา, 2550) อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมและการดำเนินการตามแนวทางการส่งเสริมดังกล่าวนั้น แนวทางที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาก็คือการมีส่วนร่วมการดำเนินงานทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมของหน่วยงานอื่น ๆ (บุญเพ็ง สิทธิวงษา, กนกอร บุญมี และ บุญช่วย กิตติวิญญกุล, 2566)

การท่องเที่ยวยังช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เมื่อชุมชนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนเหล่านั้นจึงร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น (ฉันทิช วรรณณอม, 2564) การท่องเที่ยวระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนได้รับความสำคัญมากขึ้น โดยภูมิภาคเอเชียมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียนในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของภูมิภาคให้เติบโตและเข้มแข็งในระดับสากล (ทวีป สิริศรีสมบัติ, 2550)

ภายใต้แนวคิดการพัฒนาประเทศที่มุ่งสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในรูปแบบที่ได้รับความนิยม เพราะนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างลึกซึ้ง (มาฆะ ขิตตะสังคะ, ม.ป.ป.)

ภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมีความสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรม คนไทยในพื้นที่นี้นับถือศาสนาพุทธอย่างลึกซึ้งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างวัฒนธรรมและศาสนาพุทธในภูมิภาคนี้ (กรมการศาสนา, 2547) ความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมในลุ่มน้ำโขงและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนเส้นทางนี้ สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สปป.ลาว โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น (ชมพูนุช จิตติถาวร, 2555)

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาและการท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นถึงบทบาทของพระพุทธศาสนาที่เป็นแกนหลักของวัฒนธรรมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมไปยังชุมชน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย ทั้งในด้านการสร้างรายได้ การจ้างงาน และการกระจายรายได้ไปยังท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ที่ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างรายได้ แต่ยังส่งเสริมให้มีการรักษาสีงแวดล้อมและภูมิทัศน์ในชุมชน ทั้งนี้ การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น ประเทศลาวและไทย ช่วยสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจและการท่องเที่ยวชายแดน รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย การส่งเสริมศักยภาพของการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างประเทศเหล่านี้ เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับนานาชาติให้เติบโตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการ ปัญหาและอุปสรรค การเมืองท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย
- 3) เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งระยะของการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการ ปัญหาและอุปสรรค การเมืองท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย

1. การวิจัยนี้เป็นการค้นหาสภาพการจัดการ ปัญหาและอุปสรรค การเมืองท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย 5 วัด ได้แก่ 1) วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) 2) วัดพระธาตุบังพวน 3) วัดศรีชมภูองค์ตื้อ 4) วัดจอมมณี 5) วัดมณีโคตร เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดกรอบได้ดังนี้

1.1 การจัดการ ปัญหาและอุปสรรคของการเมืองท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

1.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

2. แหล่งข้อมูลของการวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย ทั้ง 5 วัด และการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งได้มาโดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holder) ในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยประเด็นในการสัมภาษณ์ ในแต่ละประเด็นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบได้โดยอิสระ แบบสัมภาษณ์ให้มีโครงสร้าง 3 ส่วน คือ ส่วนหัวของแบบสัมภาษณ์ ส่วนเนื้อหา และส่วนท้ายของแบบสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ จากนั้นนำไปผนวกและสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งจะใช้ในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม การวิจัยในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพหุ บนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย

1. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพหุบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ โดยได้ดำเนินการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยวบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคายซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

2. ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ นักท่องเที่ยวเชิงพหุบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย จำนวน 382 คน ใน 5 วัด ได้แก่ 1) วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) 2) วัดพระธาตุบังพวน 3) วัดศรีชมภูองค์ตื้อ 4) วัดจอมมณี 5) วัดมณีโคตร ได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะของแบบสอบถามในส่วนนี้จะมีลักษณะเป็นแบบกากบาท (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพหุบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย 6 ด้านมีลักษณะเป็นแบบมาตรวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) เพื่อวัดความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องนี้แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุดมาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับศักยภาพการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพหุบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย 4 ด้านมีลักษณะเป็นแบบมาตรวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) เพื่อวัดความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องนี้แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุดมาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามปลายเปิด เป็นข้อเสนอแนะปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพหุบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย

4. การวิเคราะห์ทางสถิติ วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพหุบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงใน

พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย และผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัดที่ผ่าน คือ ระดับมากขึ้นไป โดยมีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ระยะที่ 3 สร้างยุทธศาสตร์การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย

1. การวิจัยในระยะที่ 3 การสร้างแนวทางยุทธศาสตร์การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย โดยดำเนินการ ดังนี้

1.1 นำตัวชี้วัดที่ผ่าน คือ ระดับมากขึ้นไป โดยมีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปมาวิเคราะห์สมการ เพื่อสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบ

1.2 วิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling :SEM) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดล โดย AMOS (Analysis of Moment Structures) เพื่อหาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการส่งเสริมการเมืองท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย

1.3 สร้างยุทธศาสตร์การเมืองท้องถิ่นการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย จากผลการวิเคราะห์เชิงยืนยันโมเดล โดย AMOS (Analysis of Moment Structures)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง “การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย ประเทศไทย” แบ่งตามระยะของการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการจัดการ ปัญหาและอุปสรรค การเมืองท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย พบว่า การวิจัยในระยะนี้มุ่งเน้นการค้นหาคำปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการเมืองท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขง โดยอิงจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้นำศาสนสถาน จำนวน 10 รูป/คน ซึ่งได้ผลว่า ปัจจัยที่สำคัญมีทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ปัจจัยส่งเสริม

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย มีตัวบ่งชี้ 4 ด้าน คือ 1. การจัดสถานที่ 2. การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม 3. คุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชน 4. คุณค่าทางประวัติศาสตร์

ข้อมูลจากการสำรวจนักท่องเที่ยวเชิงพุทธจำนวน 382 คน พบว่า วัดโพธิ์ชัยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมมากที่สุด (20.94%) เพศหญิงเป็นกลุ่มหลักที่ตอบแบบสอบถาม (56.02%) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป (43.98%) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่เป็นปริญญาตรี (45.81%) อาชีพส่วนใหญ่เป็นรับจ้างทั่วไปและเกษตรกร (51.83%)

3. ยุทธศาสตร์การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย จากการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การเมืองท้องถิ่นได้ใช้ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 75 ตัว เพื่อหาค่าน้ำหนักของตัวบ่งชี้โดยใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ผ่านโปรแกรม AMOS ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไค-สแควร์อยู่ที่ 62.822 ค่า P-value เท่ากับ 0.003 ซึ่งบ่งบอกว่าโมเดลที่ศึกษาได้รับการยอมรับ ค่า TLI เท่ากับ 0.91 และ CFI เท่ากับ 0.93 ยืนยันความเหมาะสมของโมเดล และ RMSEA เท่ากับ 0.046 โดยได้วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อยุทธศาสตร์การเมืองท้องถิ่นในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงจำนวน 2 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย และ 84 ตัวชี้วัด

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย ประเทศไทย” พบประเด็นที่สำคัญสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการจัดการ ปัญหาและอุปสรรค การเมืองท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย มี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน และปัจจัยส่งเสริม

1.1 ปัจจัยภายนอก การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกพบว่า ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างยิ่ง การกระตุ้นแรงจูงใจ เช่น การกระตุ้นทางกายและจิตใจ ส่งผลต่อพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว งานวิจัยของนิตยา เพ็ญศิริธนา และ สุรชาติ ฌ หนองคาย (2554) ยังได้ชี้ให้เห็นว่า การกระตุ้นที่เกิดขึ้นจะช่วยให้เกิดแรงขับที่ทำให้บุคคลกำหนดเป้าหมายในการกระทำต่าง ๆ ซึ่งสามารถสร้างแรงจูงใจในการเดินทางได้

1.2 ปัจจัยภายใน ด้านปัจจัยภายใน มักถูกกำหนดด้วยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวและการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว หลักการของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) จะต้องมีการกำหนดขอบเขตของกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว เพื่อรักษาสสมดุลของระบบนิเวศ อีกทั้งยังต้องจัดเตรียมข้อมูลที่มีประโยชน์ให้นักท่องเที่ยว เช่น ประวัติของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มมูลค่าในการเยี่ยมชม ทั้งนี้ มิศรา สามารถ (2543) มองว่าแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ ได้แก่ การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การสื่อความหมาย บริการความรู้ การส่งเสริมมาตรฐานที่พัก การบริการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีการป้องกันผลกระทบทางวัฒนธรรมหากกิจกรรมที่ทำเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจะสามารถพัฒนากิจกรรมนั้นได้

1.3 ปัจจัยส่งเสริม สำหรับปัจจัยส่งเสริม แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีลักษณะที่น่าสนใจและการส่งเสริมการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีความต้องการที่จะมาเยือน ในที่นี้ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกก็มีบทบาทสำคัญ โดยการมีสัญญาณบอกทางและการจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสมจะช่วยเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จึงทำให้แหล่งเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 องค์ประกอบ หรือ 3 A's ดังต่อไปนี้ 1. สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ อาจเป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว 2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย 3. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา

ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นั้นอย่างประทับใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวในวันขึ้นหรือกลับมาเที่ยวซ้ำ ในโอกาสหน้าต่อไป (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ คุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น การจัดสถานที่ การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ การเสริมสร้างศักยภาพในการท่องเที่ยวจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการสร้างความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวดังที่ วิภา ศรีระทุ (2551) ได้วางแนวทางเสริมสร้างศักยภาพองค์ประกอบการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ 2. องค์ประกอบด้านการจัดการคือ ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และ บริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง การจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม และ กระบวนการ คือ การพิจารณาเรื่องความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึก และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม และ 4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่า องค์กรและประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง หรือสนใจที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นหรือไม่

3. ยุทธศาสตร์การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงต้องอิงกับการพัฒนายุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจในการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการเรียนรู้และการพัฒนาจิตใจถือเป็นจุดขายที่สำคัญ สำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและส่งผลดีต่อชุมชน โดยท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจในการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเจริญจิตภาวนาและการเจริญปัญญา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า ทางวัดได้จัดให้มีข้อมูลข่าวสาร สถานที่ และการแนะนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม มีรูปแบบการฝึกอบรมด้านจิตใจที่ดี ซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการปฏิบัติ คือ การเห็นคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ การเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจและ

ปัญญา การเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย การเห็นคุณค่าของการรักษาศีล การเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธ และสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ (พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, 2542)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธมีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน และปัจจัยส่งเสริม ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะแวดล้อม การส่งเสริมการตลาด รูปแบบกิจกรรม แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว และการบริการเสริม ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดบนเส้นทางลุ่มน้ำโขงยังพบว่า มี 4 ด้านที่สำคัญ คือ การจัดการสภาพแวดล้อม คุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต การจัดสถานที่และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่นั้น ได้รับการเห็นด้วยในระดับสูง โดยแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวและการบริการเสริมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด การจัดทำยุทธศาสตร์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธและการเมืองท้องถิ่นจึงประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย และ 75 ตัวชี้วัด ซึ่งได้รับการยืนยันจากการวิเคราะห์สมการโครงสร้างและองค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดล โดยผลการวิจัยทั้งหมดนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประกอบด้วย 1) สามารถนำไปเป็นแผนพัฒนา แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาวัดกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผู้นำศาสนสถาน หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตอบสนองการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนเจริญก้าวหน้าต่อไป 2) สามารถนำไปจัดทำแผนงานโครงการ เพื่อพัฒนาวัดกับการส่งเสริม การท่องเที่ยว ผู้นำศาสนสถาน หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการพัฒนาศาสนสถานการท่องเที่ยวเชิงพุทธ อย่างยั่งยืนได้ 2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ประกอบด้วย 1) สามารถนำรูปแบบหรือโมเดลและตัวชี้วัด ไปพัฒนาหรือทดลองใช้กับวัดหรือศาสนสถานอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้ 2) สามารถนำรูปแบบหรือโมเดลและตัวชี้วัด ไปประยุกต์เพื่อสร้างรูปแบบเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้ 3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ การเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย ต้องมีวิธีการประสานงานเป็น

อย่างดี และมีวิธีการเก็บข้อมูลอย่างเหมาะสม เพราะบางครั้งกลุ่มเป้าหมายอาจไม่ให้ความร่วมมือในการกรอกข้อมูลที่เป็นจริงทำให้ผู้วิจัยไม่ได้รับข้อมูลทางการวิจัยอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2533). การประเมินผลงานการจัดบรรพชาอุปสมบทภาคฤดูร้อน ประจำปี

2533. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

ฉันทัช วรรณณอม. (2564). ความหมายและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.

เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2566 จาก <https://tourismatbuu.wordpress.com>

ชมพูนุช จิตติถาวร. (2555). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดประชุม นิทรรศการ และการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทวีป สิริศรีสมบัติ สิริศรีสมบัติ และพชรวรรณ สุขหมื่น. (2550). การท่องเที่ยวชายแดนไทยกับ

ประเทศเพื่อนบ้าน, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ พี เอส.พรินท์.

ประเทศเพื่อนบ้าน, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ พี เอส.พรินท์.

นิตยา เพ็ญศิริรักษา และสุรชาติ ณ หนองคาย. (2554). พฤติกรรมองค์กรและการจัดการ

ทรัพยากรมนุษย์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่:

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญเพ็ง สิทธิวิชา, กนกอร บุญมี และ บุญช่วย กิตติวิชญกุล. (2566). การขับเคลื่อนธุรกิจ

SMEs สตาร์ทอัพในการใช้นวัตกรรมแก่นใจของประชาชนในพื้นที่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่,

1(5), 1-16.

พระมหาสุทนต์ ออบุน. (2542). การท่องเที่ยวแนวพุทธ. จุลสารการท่องเที่ยว, 18,(2).

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มาฆะ ชิตตะสังคะ และคณะ. (ม.ป.ป.). การศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

มิศรา สามารถ. (2543). การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

วิภา ศรีระทุ. (2551). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. ใน สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เอกรินทร์ พึ่งประชา. (2550). มรดกโลก มรดกแห่งมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร: ปาเจรา.